

A ciklus vőlegénye

KRÚDY GYULA: BUDAPEST VŐLEGÉNYE

Az utóbbi években az elbeszélésciklus elméletéről, poétikájáról számos dolgozat született, melyek jórészt két szerző tollából származnak. Bezeczky Gábor és Hajdú Péter kutatásai nem függetlenek egymástól, egy eredményes műhelymunka jól átgondolt következtetéseiével számolhatunk,¹ melyek annyiban mindenképpen úttörő jellegűnek számítanak a hazai irodalomtudományi diskurzusban, hogy vizsgálódásuk során a ciklus kérdésből kapcsolatba hozott elméleti megfontolásokat szöveges elemzésekkel is próbára teszi a két szerző. A dolgozatokban reflektált dilemmák megválaszolása valószínűleg a személyes olvasói szokások, attitűdök, előzetes ítéletek és elméleti orientáltság függvényében lehetséges egyáltalán, és amint azt már a recepció története is nyilvánvalóvá tette, bizonyosan nem egyféleképpen. A válaszkeresést azonban logikusnak látszik olyan szöveg(ek) vizsgálatán keresztül megkísérelni, mely(ek) (a keletkezéstörténet okán) maguk is exponáljá(k) a kérdést.

Krúdy Gyula *Budapest vőlegénye* címen ismert szövege(i) kötetben először 1973-ban jelent(ek) meg: az eredetileg lapokban publikált vagy kéziratban maradt elbeszéléseket Krúdy Zsuzsa válogatta össze és rendezte sorba. A *Könyvtár*ban megjelent ismertető szerint „[r]egény végül úgy lett belőle, hogy az író elbeszéléseiből regényfejezeteket csinált.”² A címlaptervet valóban elkészítette Krúdy, arról azonban a Krúdy-filológiának tudomásom szerint nincsen adata, hogy ezeket a „regényfejezeteket” pontosan mely elbeszélések alkották volna, és milyen sorrendben. Krúdy Zsuzsa szerint a Podmaniczky Frigyesről szóló írások száma úgy negyven, melyekből a *Budapest vőlegényébe* ő huszonkilencet emelt be.³ Hogy miért éppen ezt a huszonkilencet? És miért ebben a sorrendben? Az utóbbi kérdésre látszólag könnyebb válaszolni. A különböző időpontokban írt szövegek ugyanis rendezhetők egyfajta kronológia szerint, vagyis oly módon, hogy a szöveg elején található fejezetekben (novellákban) a tárcaszerű bevezetőket leszámítva a fiatal, majd az olvasásban előrehaladva a középkorú és idős Podmaniczkyval találkozunk, vagyis a szerkezet látszólag a nevelődési regény ívét követi. Vannak azonban olyan közbeékelődő szövegrészek, melyek a kronológiát megtörik, vagy, a jeletlenség okán, felfüggesztik.

A Krúdy egy regénycsoportját vizsgáló, a *Budapest vőlegényé* ebbe a csoportba besoroló Sturm László arra hívja fel a figyelmet, hogy logikus lett volna a *József nádor* és a *Nők kincse* című fejezeteket (vagyis az elbeszélések sorrendjét) fölcserélni, mivel az előbbi már úgy mutatja be Podmaniczkyt, mint akinek tapasztalata van az uzsorásokról, az utóbbi pedig azt is, ahogyan először kerül kapcsolatba egy uzsorással. Mivel a *József nádor*ban nincs évszám (az itt elmondott eseményeket a *Naplótörödékek* 1846 környékére teszik), a másik elbeszélés pedig 1844-ben játszódik, ez megtehető, és így a logikai ellentmondás is feloldható lett volna. A csár-

dás diadala című elbeszélés, mely Krúdy Zsuzsa válogatásában *A Lövölde-bál után* című fejezetet követi, a csárdás bevezetéséről szól, míg *A bálkirálynő*-ben a csárdás már bevett tánc, ezért *A csárdás diadalának* az azt időben megelőző és szorosan összetartozó három fejezet elé kellett volna kerülnie (*A főlovászmester, A bálkirálynő, A Lövölde-bál után*).⁴ Kérdés persze, hogy a szöveg csak a kronológia logikája mentén szerveződhet-e. Mindenesetre, ha elfogadjuk Sturm javaslatát, akkor a Krúdy Zsuzsa összeállította sorrend annyiban módosul, hogy a *Nők kincse* a *József nádor, A csárdás diadala, A főlovászmester* elé kerül, vagyis a Sturm javasolt sorrend a következő: *A csárdás diadala, A főlovászmester, A bálkirálynő, A Lövölde-bál után, Nők kincse, József nádor*. De biztos, hogy a szóban forgó hat elbeszélés sorrendje így „helyes”?

A főlovászmester, A bálkirálynő és *A Lövölde-bál után* című darabok ugyanannak az eseménysornak egyes mozzanatait mesélik el, így egymáshoz viszonyított sorrendjüket, egyéb relativizáló tényező híján, nehéz volna vitatni. *A főlovászmester* bevezető bekezdéséből a következő, az elbeszélés eseményeit nyilvánvalóan megelőző dolgokról értesülünk: „József nádorispán és Pest megye örökös főispánja s az adósságcsináló megyei aljegyző legfőbb feljebbvalója különösebb rendelkezést nem tett Podmaniczky Frigyes jövőjéről, teendőjéről, adósságcsinálási hajlamáról; a múlt századbeli gavallér mégis jónak látta, hogy darab időre eltűnjön mindennapi könnyelmű társaságából; a jókedvű grófnők koszorújából és főleg ama hírhedt kozák és gyanús ágens, »Herr von Wirschtler« előzékeny környezetéből [...]” Megtudjuk továbbá, hogy Frigyes báró legénylakásban lakik, ahonnan most édesanyja házába költözik, s hogy „húszesztendő sem volt ez az élet, amikor reparációra szorult.”⁵ Ez a reparáció folyik tehát ebben és a következő két elbeszélésben. Hogyan rendezhető akkor ehhez képest a *Nők kincse, A csárdás diadala*, és a *József nádor*? Láthattuk, hogy Sturm azért teszi a *Nők kincse*-t a *József nádor* elé, mert Podmaniczky ebben találkozik először uzsorással, de ez nem magyarázza, akkor miért nem teszi mindkettőt *A főlovászmester* elé, hisz a három darabban többször is előkerül Frigyes megmentése az uzsorásoktól, vagyis az a reparáció, amely a József náddal kezdődik, pontosabban *A főlovászmester*-rel, melynek elején a már idézett, a *József nádor*-ra visszautaló bevezetőt találjuk.

A *Nők kincse*-ből arról értesülünk, hogy a világ dolgaiban kevésbé jártas ifjú Frigyes báró, akinek zsebpénze havi száz forint, ötszáz forint adósságot csinál, mely helyzetből részben értékeinek eladásával, részben uzsorás segítségével megmenekül, majd elhagyja Pozsonyt és Pestre utazik, hogy „hosszú ideig ne lássa viszont azokat a női klenódiумokat, amelyek ily megrendülést okoztak életében.”⁶ Édesanyja a *József nádor*-ban azzal keresi fel rokonát, Prónay Albertet, hogy fia „fejébe vette, hogy neki is legénylakást kell tartani”, és „a nők kezébe került”. Megtudjuk, mi is az a „Cottéria”, magyarázva az elbeszélés alcímét is: *vagy hogyan került a grófnők kezére, és hogyan mulattatta a grófnőket Podmaniczky Frigyes*. Majd arra jönnek rá, hogy Frigyes életvitelét százforintnyi zsebpénze nem fedezheti, így nemcsak a nők, „[h]anem az uzsorások kezében” is van. Az elbeszélés végén pedig azt is megtudjuk, hogy „eddig mindössze tizennyolcezer forint adóssága van.”⁷ Ugyancsak a *József nádor*-ból értesülünk arról, hogy ki is az a „Herr von Wirschtler”, vagy arról, hogy özvegy Podmaniczky né őt „Herr von Pilcsernek” nevezné,⁸

ami a *József nádor* kontextusában azt jelentheti, hogy már tud Frigyes báró viselt dolgairól. Az olvasó Pilcserrel *A csárdás diadalában* úgy találkozik, mint akinek Podmaniczky növendéke a lumpolásban.⁹ De szerepel *A főlovászmester* idézett bevezetőjében is, akárcsak a már említett „Cottéria”, amiről olvashatunk *A Lövölde-bál utánban* is, aminek azért van jelentősége, mert „Frigyes [...] Szendrőy kisasszony előtt elfelejtette mindazokat az ötleteket, fogásokat, -finesz-eket, amelyek oly könnyedén rendelkezésére voltak félesztendő előtt a fesztelen főrangú hölgyek „Cottériá-jában.”¹⁰

A csárdás diadalában Széchenyivel beszélget a Kaszinó táncestélyén Podmaniczky Sándor, akiről megtudjuk, hogy rajta kívül „[k]etten viseltek még copfot magyarhonban: Háberle, fűvészkerti professzor, és Miskolcon Almásy Károly.”¹¹ *A főlovászmesterben* ugyanezen urakról azt tudjuk meg, hogy „Sándor még mindig büszke arra, hogy Háberle fűvésztanár úr meggyilkolása és a miskolci Almásy Károly elhunytá óta ő az egyetlen úriember Magyarországon, aki még copfot visel”.¹² Mindez arra utal, hogy a *József nádor A főlovászmester* előtt játszódik, vagyis ennek bevezetése szerint a rákövetkező fejezetek beszélnek el a *József nádor* eseményei után megesett dolgokat, vagyis Frigyes báró „megmentésének” történetét. Ezt megelőzi *A csárdás diadala*, melyben Podmaniczky Pilcser növendéke és a bál egyik fő szervezője.¹³ Ez előtt játszódik a *Nők kincse*, melyben Frigyes először keveredik adósságba. A magam részéről tehát a következő sorrendet javasolnám: *Nők kincse*, *A csárdás diadala*, *József nádor*, *A főlovászmester*, *A bálkirálynő*, *A Lövölde-bál után*. Kronológiai szempontból legalábbis ez tűnik a legvalószínűbb sorrendnek, bár az továbbra is kérdés, hogy a szöveg (kivált egy Krúdy-szöveg) csak a kronológia mentén szerveződhet-e. Valamint az, hogy ha az időrend ilyen nyilvánvaló, akkor Krúdy Zsuzsa összeállításában miért nem ez a sorrend szerepel, és miért tér el ettől a maga javaslatait explicite is az időrendhez kötő Sturm László ajánlása? Milyen érvek és értelmezések szólhatnak más sorrend mellett?

A *Nők kincse*ben például Podmaniczky bátortalanságát az „anyjának tett fogadalma” is indokolhatja, „melynek révén meglehetősen gondtalanul élt Pozsonyban”,¹⁴ így az uzsorással való kapcsolatteremtés lehet egy újabb kaland („züllés”) kezdete, vagy éppen egy olyasfajta megmenekülés története is, amilyenről *A Lövölde-bál utánban* olvashatunk, ahol Andor bátyja nyújt kiutat Frigyesnek *A bálkirálynő*-beli eltévelyedés után. Az ilyesfajta ismétlődés, ciklikusság éppen nem idegen Krúdy szövegeitől. Az, hogy Podmaniczky mikor töltött be ímoki tisztet Ráday Gedeon mellett, azért nem perdöntő, mert Krúdy az életrajz eseményeit nem mindig követi pontosan, sokszor összemos eseményeket (Podmaniczky pedig ezekben az években többször is járt Pozsonyban). Ugyancsak a ciklikusság magyarázhatja annak lehetőségét, hogy *A csárdás diadalában* újra a szervezőként fellépő, Pilcserrel kapcsolatot tartó Frigyesrel találkozunk, aki „mindennapi könnyelmű társaságából” *A főlovászmester* elején csak „darab időre” látta jónak eltűnni.¹⁵ Ennek a lehetőségnek két szöveghely látszik ellentmondani. Az egyik a „copf” említése, a másik maga a csárdás. Ami az elsőt illeti, Krúdynál sok történet többféleképpen esik meg, ami jellemző a *Budapest vőlegényére* is, melyre Sturm László is hoz példát,¹⁶ így ez nem feltétlen perdöntő. A csárdást illetően egyáltalán nem biztos, hogy az itteni bemutató meg kell, hogy előzze *A bálkirálynő*-belit, mert ebben „a csárdás

már bevett tánc”.¹⁷ *A bálkirálynő*ben polgárok adják a táncot, bemutatva azt Széchenynek, táncrenden kívül. *A csárdás diadalában* az előadó egy nemesi pár (Orczy Pista báró és húga), mely bemutató után kiált fel Széchenyi: „Ez az én táncom! Ne merészelje többé előttem senki kárpálni a magyar csárdást! Bevezetjük a Kaszinó táncrendjébe!” Ez természetesen időben követheti is, meg is előzheti *A főlovászmester* azon mondatát, mely szerint „Széchenyi István annyit küzdött a csárdásért”.¹⁸ Ekkor mindenesetre Frigyes szerint a polka a divat.¹⁹ Talán az is feltételezhető (S Sturm László javaslatának kronológiai következményeivel számolva), hogy ha *A bálkirálynő* idejében a csárdás a Kaszinó táncrendjében már szerepelne, ahogy azt Széchenyi kívánta, akkor az „leszivárgott” volna a polgári Lovódeából táncrendjébe is, vagyis ott sem táncrenden kívül táncolnák. Innen nézve a csárdás szempontjából sem lehetetlen, hogy Frigyes gyógyulását és botlását (vagyis *A bálkirálynő*ben Elizzel esett kalandot) követi ez a „fejezet”. De akár a Krúdy Zsuzsa kijelölte helyen is maradhat *A csárdás diadala*, hiszen így két bál történetét olvassuk egymás után, a mellérendelés alakzata pedig a Krúdy szövegektől nem idegen. És akár a *József nádor* is, hiszen így utólag, a „gyógyulás” története után meséli el *A főlovászmester* bevezetőjében megismert eseményeket. A darabok sorrendjének meghatározása, vagy éppen meg nem határozása, úgy tűnik, egyben értelmezésbeli állásfoglalás is. Azt természetesen nem tudhatjuk, hogy Krúdy hogy rakta volna össze a *Budapest vőlegényét*, de annyi bizonyos, hogy többféleképpen össze lehet, hiszen egy ilyen szövegnél az egyes részek egymáshoz képest nyerik el a jelentésüket. Az pedig éppen nem bizonyos, hogy a „valószínűbb” kronológiát követő verzió volna „krúdysabb”.

A darabszám tekintetében hasonló következtetésekre juthatunk, akár Krúdy Zsuzsa korábban már idézett megjegyzése alapján is. De hogy a fenti hat elbeszélés példájánál maradjunk, fontos-e egyáltalán, a *Budapest vőlegényét* Gibic báró történeteként olvasva, hogy az epizódyszerű *A csárdás diadalát* beemeljük a ciklusba? Lehet érvelni mellette is, ellene is, és nagyjából ugyanazokat az érveket lehetne felsorolni, mint a sorrend kérdésénél. Ha arra tesszük a hangsúlyt, hogy Frigyes báró ebben a darabban mondhatni mellékszereplő, viszont az elbeszélés minden egyes eleme ismert vagy előfordul egy másik darabban, vagyis a korrajzot sok új árnyalattal nem színesíti, akkor akár el is hagyható. Ha azonban az ismétlések, variációk sokaságát a Krúdy-szöveg mintája tekintetében alapvetőnek gondoljuk, akkor a szöveg beemeléséből egyenesen következő szemantikai játék a ciklus egésze szempontjából is fontos lesz.

A *Budapest vőlegényét* Krúdy egy regénycsoportjának vizsgálatába bevonó Sturm László szerint a „kötet írások halmazának, elbeszélésciklusnak és regénynek egyaránt tekinthető”. Írások halmazának nyilván csak annyiban, hogy önállóan is olvasható szövegekről van szó. A ciklus vagy regény kérdése kapcsán Bori Imre, Bodnár György, Dérczy Péter és Thomka Beáta különböző megközelítéseket alkalmazó dolgozataira hivatkozik, melyek értelmében a *Budapest vőlegényében* (akár az egyes Szindbád-ciklusokban) a hivatkozott dolgozatokban leírt módon „létrejövő regénytípus lukácsi kategóriákkal nehezen lenne értelmezhető, de újabb [...] műfajelméletek megengedik, hogy a hasonló [...] műveket regénynek tekintsük.” Ezt a következtetést Sturm szerint „a szerzői szándék és a befogadói magatar-

rás vizsgálata” is alátámasztja. A szerzői szándék tekintetében azért, mert Krúdy elkészített egy címlaptervet, amelyen „Ferenc József-korabeli regénynek nevezi a *Budapest vőlegényét*”, vagyis „regénynek, regényes életrajznak szánta.” Ez a szándék pedig Sturm szerint alapvetően megvalósult, mivel „az elbeszélések a gyermekkontól egészen a haláláig átfogják Podmaniczky Frigyes életrajzát és mivel az írások összterjedelme is eléri, sőt meghaladja a hasonló, életrajzi Krúdy-művek terjedelmét. Ezt nem cáfolja, hogy a regényt még ki lehetne egészíteni szinte tetszőleges számú epizóddal, hiszen ez a laza, novellaciklus-szerű, illetve anekdotikus szerkezet következménye.”²⁰ Vagyis ezek szerint van egy regénnyi tartalom és egy novellaciklus-szerű szerkezet.

Szerkezet és jelentés ilyesfajta elválasztása azonban a korábban mondtak alapján a *Budapest vőlegénye* esetében (sem) lehetséges. Úgy gondolom, akkor lehetne talán valami hasonló következtetésre jutni a *Budapest vőlegénye* kapcsán, ha az a bizonyos szerkezet a rendelkezésünkre állna, amely mentén aztán az életrajzot átfogó írásokat a regény egy-egy fejezeteként olvashatnánk. Vagyis a szerzői sorrend azt tette volna érthető olvasói magatartássá, hogy a fenti lehetőségek közül az egyiket elfogadva a többi lehetséges szerkezetet (sorrendet), és ezzel jelentést, a szöveggel való játékból kizárjuk. Mindamelllett – Sturm szerint – „a befogadó a kötet összeállítás után fokozottan hajlamos a szöveget egységes műként, regényként kezelni.”²¹ Vagyis – Dunn és Morris kifejezését kölcsönvéve – inkább az „egészként értett szöveg” mintsem „a részek integritását hangsúlyozza”.²² Vagyis az, ahogyan Sturm a szöveget olvassa (tulajdonképpen elfogadva Krúdy Zsuzsa ajánlását, azon annyi változtatást javasolva, hogy a végeredmény egy „hitelesebb” kronológia legyen, vagyis a szöveg még inkább megfeleljen a nevelődési regény korábbi szövegtapasztalatának), leginkább ahhoz hasonlít, ahogyan az összetett regényt Dunn és Morris meghatározza.

Láthattuk azonban, hogy a szöveget többféleképpen össze lehet rakni. Mivel pedig ennek lehetőségét maga a szöveg rejtí magában, az is kérdés lehet, miért kellene – (más, hasonló szövegeknél, ciklusoknál) a szerző ajánlását (ha van ilyen) elfogadni, előnyben részesíteni. Az olyan szövegek olvasásakor, ahol a szerző ajánlotta sorrend rendelkezésre áll (és így adott a darabszám), elvben két válasz lehetséges: vagy elfogadom azt, vagy nem. Hajdu Péter a szerző kérdését vizsgálva arra hívja fel a figyelmet, hogy a „posztstrukturalista megközelítések [...] nem kívánják a szerző koncepcióját új életre keltetni.”²³ A strukturalizmus előtt érvényes módon bizonyly nem.

A szerző nevééről. Értekező Foucault szerint a „szerzői név ... [j]elenléte klasszifikációs funkciót lát el [...] a szövegek között is kapcsolatot létesít [...] bizonyos értelemben a szövegek határain mozog, elválasztja őket, letapogatja széleiket, kifejezésre juttatja vagy legalábbis jellemzi létezés módjukat.”²⁴ Majd a szerző-funkciót vizsgálva hozzáteszi, hogy „az, amit az egyénben »szerzőként« különítünk el (vagy ami szerzővé tesz egy egyént), nem egyéb, mint többé-kevésbé pszichologizáló koncepciója mindannak, amit mi magunk művelünk a szöveggel: vagyis az összehasonlításoknak, a kiválasztott jellemző jegyeknek, megállapított folytonosságoknak és kizárásoknak.”²⁵ Foucault a szerzőt olyan funkcionális princípiumként írja le, amely „az értelem túlbujánzásába [...] viszi bele a takarékoság elvét”, amely

„megbéklyózza a fikció szabad áramlását”. A szerző elvét egyáltalán nem látja szükségyszerűnek, másik korlátozó rendszer híján azonban az kötelezőnek tűnik.²⁶

Mindezek alapján úgy látszik, hogy az elbeszélésciklus kapcsán a kategórián belüli csoportokról gondolkodva nem kell a „műfajokat mintegy ideaként létező entitásoknak”²⁷ tekinteni. A magam részéről Bezeczky Gáborral értek egyet abban, hogy azt, amit ő összetett regénynek, illetve elbeszélésciklusnak nevez, érdemes külön számba venni – annak tudatában persze, hogy alkalmasint „nem lehet minden kétséget kizáróan eldönteni, hogy egy-egy műnek melyik kategóriába kellene kerülnie”.²⁸ Ez azonban a műfajok dinamikája okán (legalábbis a romantika óta bizonyosan) kevés mű esetében problémátlan. Az igaz lehet, hogy ha „a ciklusokat elvileg nehéz zártaknak tekinteni”,²⁹ akkor bármely, a darabszám és sorrend kötöttségét preferáló döntés korlátozást jelent,³⁰ ez azonban jelen kérdésünk felől nézve azért látszatprobléma, mert az összes jelentésintenció (szerencsére) (kevésbé „nyitott művek” esetében is) elvben föltárhatóan. Így azt mondhatjuk, hogy valamely aktuális olvasás (például a *Szindbád ifjúsága* esetében) mindenképpen dönthet a hovatartozás felől, amely nem egy végleges „besorolás”, sokkal inkább egy értelmezői stratégia felőli döntés.

Bezeczky Gábor szerint „az összetett regény lehet köztes műfaj – de nem a regény és az egymáshoz nem kapcsolódó elbeszélések gyűjteménye között, hanem a regény és az elbeszélésciklus között. Elképzelhető, hogy az összetett regény értékeit nem a regénnyel fennálló rokonságára, hanem az elbeszélésciklusra lehet alapozni.”³¹ Bezeczky következtetését elfogadva azonban logikusnak tűnne azt az elnevezésben is érvényesíteni. A magam részéről az összetett regény helyett javasolnám a novellaciklus kifejezés további alkalmazását az olyan szövegekre, melyeknél a darabszám és a sorrend kötött (a szerzői elrendezés alapján), és azokat a ciklusokat nevezném elbeszélésciklusnak,³² amelyekben ezek meghatározatlanok, vagyis a szerző „fikciót korlátozó szerepe” kevésbé érvényesül.³³ Az összetett regény kifejezést pedig olyan szövegek esetén találom applikálhatónak, melyek önállóan is olvasható fejezetei között meglevő metonimikus kapcsolódások következtében valóban inkább az „egészként értett szöveg” és nem annyira „a részek integritását hangsúlyoz[hatjuk]”.³⁴ Épp ezért úgy gondolom, hogy az összetett regény valóban „köztes műfaj”, valóban „a regény és az elbeszélésciklus között” lehetne elgondolni, azonban inkább olyan szövegek tapasztalata felől válhatna a magyar irodalmi diskurzusba visszaolvashatóvá, mint például Krúdy Gyula *Purgatóriuma*.

JEGYZETEK

1. Bezeczky Gábor, *Az elbeszélésciklus poétikája*, Literatura, 2003/2, 185–198. Hajdu Péter, *Az elbeszélésciklusok elmélete*, Literatura, 163–184.

2. Krúdy Zsuzsa, *A Budapest vőlegényéről*, Könyvvilág, 1973/6, 4.

3. Uo.

4. Sturm László, *Hagyományok metszéspontján. Források, műfaji klisék és elbeszélésmódok Krúdy Gyula egy regénycsoportjában*, Bp., 2000, 83.

5. Krúdy Gyula, *Budapest vőlegénye*, szerk. Krúdy Zsuzsa = *Egy krónikás könyvéből*, vál., a szöveget gondozta Barta András, Bp., 1987, 48.

6. Krúdy Gyula, i.m., 106.
7. Krúdy Gyula, i.m., 88, 90, 93.
8. Krúdy Gyula, i.m., 87.
9. Krúdy Gyula, i.m., 80.
10. Krúdy Gyula, i.m., 72.
11. Krúdy Gyula, i.m., 81.
12. Krúdy Gyula, i.m., 52.
13. Vö. Krúdy Gyula, i.m., 83.
14. Krúdy Gyula, i.m., 97.
15. Krúdy Gyula, i.m., 48.
16. Sturm László, i.m., 78, 84.
17. Sturm László, i.m., 83.
18. Krúdy Gyula, i.m., 56.
19. Krúdy Gyula, i.m., 56.
20. Sturm László, i.m., 81.
21. Sturm László, i.m., 81.
22. Dunn, Margaret – Morris, Ann, *The Composite Novel: The Short Story Cycle in Transition*, New York, 1995, 5.
23. „Sőt. A szerzőt emlegetni manapság kissé gyanús dolog, mintha nem sikerült volna leszámolni egy illúzióval.” (Hajdu Péter, *Az elbeszélésciklus: sok szöveg együtt* = H. P., *Csak egyet, de kétszer*, Bp. – Szeged, Gondolat – Pompeji, 2005, Hajdu, 130.
24. Foucault, Michel, *Mi a szerző* = M. F., *Nyelv a végtelenhez*, szerk. Sutyák Tibor, Debrecen, 2000, 126.
25. Foucault, Michel, i.m., 129.
26. Foucault, Michel, i.m., különösen a 137-138. oldalon található szövegváltozat. Vö. Bezecsky, *Az elbeszélésciklus poétikája*, i.m., 192.
27. Hajdu Péter, *Az elbeszélésciklus: sok szöveg együtt*, i.m., 125-126.
28. Bezecsky Gábor, *Az elbeszélésciklus poétikája*, i.m., 193.
29. Hajdu Péter, *Az elbeszélésciklus: sok szöveg együtt*, i.m., 148.
30. Hajdu Péter, *Az elbeszélésciklus: sok szöveg együtt*, i.m., 135-138.
31. Bezecsky Gábor, *A regényszerűség és az elbeszélésciklus = Találkozó poétikák. A 70 éves Szili József köszöntése*, szerk. Bedecs László, Miskolc-Budapest, 2000, 59-60.
32. Mely kifejezésben elbeszélés szó nem a novellával rokon műfajként értendő, hanem az elbeszéltesség mozzanatát implikálja (vö. Genette, Gérard, *Az elbeszélő diszkurzus = Az irodalom elméletei, I.*, szerk. Thomka Beáta, Pécs, Jelenkor – JPTE, 1996, 61-99).
33. Mivel annak tapasztalatát, hogy egyes szerzők szövegeit más (vagy éppen ugyanazon) szerzők szövegeivel köthetjük össze, az intertextualitás fogalma általában jól leírja, vagyis a ciklus egy ezt ugyan rendszerint felmutató, de attól mégis különbözni látszó működési módja a szövegnek, jóllehet a kérdés további vizsgálatot igényelne, talán megkockáztatható a kijelentés, hogy ezeket az elbeszélésciklusokat is inkább egy-egy szerző életművén belül gondoljuk összeválogathatónak. (Vö.: [...] nem tekinthető-e a szerző neve olyan paratextuális markernek, amely a szövegek összekapcsolhatóságának nagyobb potenciáljára utal? A kulturális beágyazottság azonosságát mindenképpen garantálni látszik.” Hajdu Péter, *Az elbeszélésciklus: sok szöveg együtt*, i.m., 130.)
34. Ami persze Dunnál és Morrisnál sem jelentett egyféle, minden elemében integratív olvashatóságot. (vö. Dunn, Margaret – Morris, Ann, i.m., 13.)